

SPLITSKO
MORE

Nećeš na ribu naletit tamo di je more ka kristal. Ribe ima tamo di ima smeća, svaka živina ide na spizu. Ide čovik, a di neće riba

piše Juraj Filipović fotografije Milan Šabić/Pixsell

Srijeda je, 25. 11. 2020., iznad Mosora izviriло sunce, a vlaga na staklima automobila sugerira kako noć nije bila baš topla, ali čim se popije prva kava, Split će se zagrijati na ugodnih 15 i više stupnjeva. Kako sam se nakon nekog vremena tek vratio u svoj grad iz Zagreba, na to sam zaboravio pa sam odjenio debelu zimsku jaknu. Zaboravio sam, naime, da sam u gradu u kojem je u ovo doba godine još uvijek najnormalnija pojava vidjeti kupače na plažama.

Dok su prve sunčeve razbijale izmaglicu što se digla nad morem i dok su alepskim borovima davale kričavozelenu boju, lagano sam, s cigaretom u ruci i svojom zimskom jaknom krenuo prema stadionu Poljud. Naime, svega nekoliko metara podno Hajdukova doma smještena je lučica Mornar – jedna od

najautentičnijih marina u Splitu.

– A ča je, smrza si se? Nije ti ovo Zagreb, prijatelju moj. Ča si se stisa. Moga si i skafander obući kakve si pameti – zagrmio je duboki muški glas iz Mornarove lučice. Nije to mogao biti nitko drugi nego stari znamac Joke, pravim imenom Joško Bonačić.

Danas umirovljenik, a nekad i spisatelj, fotograf, aktivist. Mijenjao je profesije i umjetničke izričaje, ali ribarenja se nikad nije odrekao. On je jedan od rijetkih Splićana koji se u životu nisu udaljili iz stare gradske jezgre. Odrastao je u Getu (kvart koji se razvio iz Dioklecijanove palače, op.a), u njemu kao dijete igrao nogomet i prvi se put ljubio, u njemu je prvi put vozio Tomos, u njemu se kao mulac prvi put oblokao i svjedočio svim onim mediteranskim koloritnim scenama koje su nam u nasljeđe ostavili Miljenko Smoje i Boris Dvornik. Joke je u Getu

i danas. Kad Joke izađe ispred kuće, to znači da je izašao na Rivu. Stoga bi ovom prilikom bilo stupidno naglašavati Jokin lokalpatriotizam i historijsko znanje o gradu pod Marjanom.

Na naše ribanje doveo je i svoga staroga prijatelja, bivšeg pomorca i istaknutog antifašista. Bruno Garić je sijedi morski lav bogate životne priče koji s Jokom povremeno ode u lov.

– Ajde, ulazi, ja palin motor, nemamo vremena za čakulat jer kasnimo već 10 minuta. Nećemo sad ulovit njanci komarču – govori Joke dok s mula odvezuje svoju pasaru i u nosnice mi donosi miris benzina, a u uši blage i harmonične zvukove četverotaktnog Suzuki motora.

Baci i galebovima za sriću

Za komarču je, kaže, kasno, plave ribe ionako nema u izobilju. Bude nešto na jesen, ali sve je to, tvrdi on, jako slabo. A zašto je oko 9 sati ujutro za Joku bilo kasno, nisam doznao pa sam to pripisao njegovu ribarskom iskustvu i instinktu. Očito je riječ o temperaturi, plimi i oseki...

No ipak smo probali. Joke i Bruno izvadili su iz prove dvije panule. Panula je inače udičarski alat kojim se riba lovi povlačenjem živog, uginulog ili umjetnog mamca dok je brod u pokretu. Neupućeni bi rekli kako ovdje nikakvo znanje nije potrebno budući da baš svatko od nas može pustiti konopac s panule u more i raspaliti gas te uhvatiti sve ono što se na nju uhvati. Međutim, to nije istina. Služiti se panulom znači poznavati more, dno, struje, vjetar, klimatološke uvjete...

Panule su bile u moru dok smo kružili oko splitskog škvera i došli de facto do Kaštela. Ali ništa. Morali smo promijeniti lokaciju i tehniku.

Inače, riječ je o daleko najružnijem dijelu splitske obale. Hangari, zahrđale dizalice, propale tvornice, prljavo more... Pa sam jedva dočekao da se prebacimo s druge, južne strane Marjana. No Joke je imao svoju filozofiju.

– Ti baš ništa ne razumiš. Pa nećeš na ribu naletit tamo di je more ka kristal. Ribe ima tamo di ima smeća, ostataka hrane, di je muljavo. To ti je jednostavno tako. Svaka živina ide na spizu. Ide čovik, a di neće riba. To je gastronomima ružno čut, ali pita bi ih ja... – objašnjava Joke, namotava panulu i okreće pasaru prema panti Marjana. Odustao je od panule. Ide-mo dalje.

Prolazimo sjevernom obalom Marjana, već je podne. S naše lijeve strane su relativno uređene plaže. Na njima ima nešto hrabrih kupača. S desne strane pogled nam puca na Kaštela, tvornicu cementa i gladne galebove koji poput lešinara kruže oko naša pasare nadajući se da ćemo im dobaciti barem kakvu ješku (mamac, op.a.) ako već nema ribe.

– Može li se kako preživjeti od ribarenja? – pitam Joku kako bih skrenuo misli i pogled s ružnih postsocijalističkih scena i vječnih spomenika hrvatske privatizacije.

– Bože me sačuvaj. Pa di ću ja prodavat ribu? Ja san sportski ribolovac, rekreativac. Po zakonu smin lovit ribe na panulu i na udicu. Ne smin mriže koristit. Inače, nikad nisan živija od ribe. Sve šta ulovin odma ide na tavu ili vatru, a ostatak podilin prijateljima – govori Joke dok mu morske kapljice škrope naočale za vid, a mornarska kapa mu pada preko ušiju.

– A jesi ikad doveo koju ženu na brod poput nekog galeba? – pitam 67-godišnjeg Joku, a instinktivno mi je u njegovo ime odgovorio Bruno: “A ne, ti si”.

– Slušaj, jedan put san doveja jednu profesoricu, rođenu Purgericu. Nismo ni isplovili, a meni već došla sila. Otvarin šlic i krenen pišat s barke u more. Ona se sva zgrozila da kako mogu, da di mi je kultura, da jesan li ekološki razuman. Reka san joj samo: čerce moja, a di bi drugo piša, ovako se lipo povežen s cilin svitlon ka najveći kozmopolit. Osin toga, šta ona misli? Ali ribe ne pišaju? – nasmijao se Joke pa nastavio sebi nešto mumljati u bradu.

Približavamo se panti Marjana i veličanstvenom Institutu za oceanografiju i ribarstvo smještenog na samom

vršku Marjana. Pogled sada puca na Čiovo, Brač i Šoltu, a negdje tamo u pozadini vidi se glasovita Titova vila i ponešto divlje gradnje.

Bonaca je, kao ulje, u zraku je točno 20 stupnjeva, more je nestvarno modre boje, pogled u to plavetnilo seže na dubinu od kakvih desetak metara. Bacili smo sidro i ugasil motor. Sada se ne čuje baš ništa osim mora koje klopoće od Jokinu staru pasaru i neumornog jata nezasičnih galebova koji proizvode pohlepne i na trenutke stravične urlike.

Skidam svoju debelu zimsku jaknu i pomažem Bruni baciti sidro. Joke iz hrdave čelične posude vadi ješke. Ovog puta naoružao se srdelama i kozicama. Bruno zubima otklanja oklop s kozice i zatim je svojim naboranim, starim i izmučenim rukama nabija na udicu. Bruno je u more bacio tunju, klasično i najprimitivnije ribarsko oruđe, a Joke je odlučio žrtvovati glavu srdela na svom ribičkom štapu.

Za manje od pet minuta počelo je trzati. Joke je izvadio lijepog arbuna od kakvih 150 grama. Inače, arbuni su se tog dana na splitskoj peškariji prodavali po cijeni od 180 kuna po kilogramu.

– Evo ga, prvo pa muško. Ajde dobro je, ima arbuna, ali bilo bi mi draže da smo čapali komarču. Ma volin ja i arbune, ali nekako mi imaju specifičan okus, puni su joda. Arbuna voliš ili ne voliš – tvrdi Joke dok zubarskim kliještima prodire u usta ribe na suhome i vadi udicu na koju se nabola. Čuje se samo krckanje riblje ljuske i pokoje koščice. Do prije minutu naš se arbut borio za život, a sada je već nepokretan, bačen u plastičnu posudu s malo mora koje je poprimilo roza boju od krvi.

– E, bogati, da je ovoga bilo 50-ih, tamo iza onoga rata. Ljudi bi dali bubrig za njega. Pusti ti, arbut je dobra riba. Moš ga lešat, moš juhu, moš ga podušit na tavi, moš sa krumpirom... – dodaje Bruno koji ubrzo vadi jednu malu bukvicu.

Bukva je jedna bila toliko malešna da nije preživjela ubod udice pa smo je bacili galebovima koji su je u sekundi hladnokrvno progutali.

– Neka i galebovi malo uživaju. Triba uvik bacit štagod njima za sriću, da te prati dobar ulov i mirno more. Nije ti to bezveze. Možda san praznovjeran, ali od svog rituala neću odustat – tvrdi Bruno.

– Triba samo pazit ako slučajno ne izvadiš morskoga pauka. To može bit gadno. Koliko je samo ribara sebi kidalo prste i ruke kad bi ih on ubojao, a sve da spase život... Sve ostalo je relativno lako i bezbolno – dodaje Joke.

Očito smo se usidrili u jat u arbuna jer smo u idućih pola sata izvadili još pet komada, no Joke je seriju prekinuo vađenjem jedne komarčice. Jedne jedine. Vadili smo samo arbune tog dana. Kao da viša sila nije htjela da posude napunimo ičim drugim.

U ribolov krenuo prije škole

– Nema tu puno pameti. Danas ima arbuna, sutra će možda biti komarči. Nema pravila – govori Joke koji objašnjava da smo se usidrili na inače “plodnu” lokaciju gdje je more otvoreno i dovoljno duboko da bismo mogli uhvatiti i kapitalce.

– Ja ti lovin ribe 60 godina. Prvi put san iša na more prije nego san krenija u prvi razred osnovne škole. Ne znam jesan li ima punih 7 godina. Ja san gleda tada svoje suside, stare ribare kako se bude prid zoru i s Matejuške kreću prema Braču. Zavolija san te prizore – prisjeća se Joke.

Prvu ribu ulovio je, kaže, na splitskoj Rivi, a što je danas zbog komercijalizacije obale i smrdljivog mora u samom centru grada teško povjerovati.

– Da, da. Prvu san ulovija u dicon doli na dnu Marmontove ulice, na početku Rive. Smrdila je Riva onda ka i danas. Nemoj se zavaravat. Ogromne količine sumpora ispuštale su se iz obližnjih toplica u more, restorani su bacali spizu, kafči otpadne vode... Tamo je uvik bilo nešto ribe jer su naučile da će s uvik krcate rive doletit nešto hrane – prepričava.

Sunce je počelo odlaziti na ►►